

สรุปการวิจัย

ลักษณะของระบบการชำระเงินกับต่างประเทศของประเทศไทย

จากการศึกษาถึงระบบการชำระเงินของประเทศไทยกับต่างประเทศตั้งแต่ในระยะเริ่มแรกที่ประเทศไทยมีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ พัฒนาการของการค้าและการชำระเงินในเวลาต่อมา จนกระทั่งศึกษาถึงระบบการชำระเงินที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ ทั้งทางด้านวิธีการชำระเงิน การรับจ่ายเงินตราต่างประเทศ ระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่ใช้ ตลาดปริวรรตเงินตราต่างประเทศของประเทศไทย และระบบการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ผู้เขียนขอสรุปผลการวิจัยที่สำคัญดังนี้

๑. วิธีการชำระเงิน ในปัจจุบันส่วนใหญ่นิยมใช้วิธีการเปิดเลตเตอร์ออฟเครดิตกันอย่างแพร่หลายทั้งในด้านการส่งสินค้าออก และในด้านการส่งสินค้าเข้า เนื่องจากเป็นวิธีที่ลดความเสี่ยงและก่อให้เกิดความมั่นใจแก่ทั้งฝ่ายผู้ซื้อและฝ่ายผู้ขาย โดยฝ่ายผู้ขายก็มั่นใจว่าจะได้รับชำระค่าสินค้า และฝ่ายผู้ซื้อก็มั่นใจว่าจะได้รับสินค้าถูกต้องตามเงื่อนไขที่ตนต้องการ ทั้งทางด้านประเภทสินค้า ราคา ปริมาณ และคุณภาพของสินค้า สำหรับวิธีการเปิดเลตเตอร์ออฟเครดิตก็ยังแบ่งออกเป็นหลายชนิด เช่น เลตเตอร์ออฟเครดิตชนิดเพิกถอนไม่ได้ (Irrevocable Letter of Credit) ชนิดเพิกถอนได้ (Revocable Letter of Credit) ชนิดหมุนเวียนได้ (Revolving Letter of Credit) เป็นต้น เลตเตอร์ออฟเครดิตแต่ละประเภทนี้จะแตกต่างกันในด้านวัตถุประสงค์ของการใช้ เงื่อนไขและข้อตกลงต่าง ๆ ภาวะผูกพันและความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้อง ตลอดจนค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นด้วย

อนึ่ง สำหรับการค้ากับประเทศสังคมนิยมโดยทั่วไปนิยมใช้วิธีเปิดเลตเตอร์ออฟเครดิตเกือบทั้งสิ้น และมักกำหนดให้ชำระเงินโดยผ่านธนาคารเพื่อการค้าต่างประเทศของตน

และผ่านธนาคารกรุงไทยซึ่งเป็นธนาคารของรัฐบาลเท่านั้น เพื่อให้เกิดความแน่ใจในความมั่นคงแทนที่จะทำผ่านธนาคารพาณิชย์หลาย ๆ ธนาคาร ดังเช่นที่ประเทศอื่น ๆ กระทำอยู่

๒. สกุลเงินและระยะเวลาการชำระเงิน สำหรับการชำระเงินกับต่างประเทศของประเทศไทยในปัจจุบัน ยังคงใช้เงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกาเป็นเงินสกุลหลัก โดยการชำระเงินส่วนใหญ่จะเป็นการชำระแบบทันที สำหรับประเทศคู่ค้าที่สำคัญก็คือ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา เยอรมัน อังกฤษ เป็นต้น จากการพิจารณาถึงสกุลเงินที่ใช้ในการกำหนดราคาและการชำระเงินสำหรับสินค้าเข้าและสินค้าออก อาจจะแบ่งกล่าวได้เป็น ๒ ส่วนคือ

ก. ด้านการนำสินค้าเข้า สกุลเงินที่ใช้ในการกำหนดราคาและสกุลเงินที่ใช้ในการชำระค่าสินค้านำเข้าจะเป็นสกุลเดียวกัน และส่วนใหญ่อยู่ในรูปของดอลลาร์สหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับการนำเข้าจากญี่ปุ่น ซึ่งมีเพียงประมาณ ๑๒% เท่านั้นที่กำหนดราคาและชำระค่าสินค้าเป็นเงินเยน นอกนั้นอยู่ในรูปของเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกา แต่ส่วนใหญ่ที่กำหนดค่าใช้จ่ายแลกเปลี่ยนที่อิงกับราคาที่เป็นเงินเยน สำหรับการนำเข้าจากอังกฤษและเยอรมันนั้น การกำหนดราคาและชำระค่าสินค้าในรูปของเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกามีสัดส่วนน้อยกว่ากรณีนำเข้าจากญี่ปุ่น คือ ประมาณ ๓๐% ของการนำเข้าจากอังกฤษจะอยู่ในรูปของเงินปอนด์ และประมาณ ๘๐% ของการนำเข้าจากเยอรมันจะอยู่ในรูปของเงินมาร์ค ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงค่าเงินมาร์ค เช่น เงินมาร์คมีค่าเพิ่มขึ้น ก็จะมีผลกระทบต่อกรณีนำเข้าสินค้าส่วนใหญ่จากเยอรมันซึ่งได้แก่สินค้าประเภทเครื่องจักร โดยจะมีราคาคิดเป็นเงินบาทเพิ่มขึ้นในทันทีและอัตโนมัติเพียงบางส่วน (ประมาณ ๓๐% ของการนำเข้าจากอังกฤษ) ส่วนการเปลี่ยนแปลงค่าเงินเยนนั้น จะส่งผลกระทบต่อกรณีโดยอัตโนมัติเพียงเล็กน้อย (เพียง ๑๒% ของการนำเข้าจากญี่ปุ่น) ส่วนใหญ่จะเป็นผลกระทบต่ออ้อมผ่านการปรับราคาที่กำหนดอยู่ในรูปของดอลลาร์สหรัฐอเมริกา

ข. ด้านการส่งสินค้าออก สกุลเงินที่ใช้ในการกำหนดราคาและสกุลเงินที่ใช้ในการชำระค่าสินค้านำเข้าเป็นเงินสกุลเดียวกัน โดยเฉพาะการค้ากับประเทศคู่ค้าที่สำคัญคือญี่ปุ่น จะมีการกำหนดราคาและชำระค่าสินค้าเป็นสกุลเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกา โดยการส่งออกเกินกว่า ๘๐% ของสินค้าข้าว ข้าวโพด สิ่งทอและยาง จะอยู่ในรูปของ

ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา สำหรับคีมุก แม้ว่าข้อกำหนดราคาจะอยู่ในรูปของดอลลาร์
 สหรัฐอเมริกาทั้งหมด แต่จากสัญญาซื้อขายปรากฏว่า ราคาทั้งหมดเป็นราคาที่แปลง
 มาจากราคาที่กำหนดเป็นดอลลาร์มาเลเซียในตลาดบีนัง ส่วนเงินปอนด์และเงิน
 มาร์คจะเป็นเงินสกุลที่ใช้มากในการกำหนดราคาและชำระค่าสินค้าสำหรับการส่งออก
 น้ำตาลและมันสำปะหลังตามลำดับ โดย ๕๕ % ของการส่งออกน้ำตาลจะอยู่ในรูปของ
 เงินปอนด์ และประมาณ ๖๐ % ของการส่งออกมันสำปะหลังจะอยู่ในรูปของ เงินมาร์ค
 ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงค่าเงินมาร์คและดอลลาร์มาเลเซียจะมีผลโดยตรงต่อราคา
 สินค้าออกเมื่อคิดเป็นเงินบาท สำหรับการส่งออกมันสำปะหลังและคีมุกตามลำดับ และ
 เนื่องจากมาเลเซียเป็นผู้ขายรายใหญ่ของโลก การเปลี่ยนแปลงค่าเงินดอลลาร์
 มาเลเซียจึงน่าจะมีผลกระทบกระเทือนทางอ้อมต่อราคาส่งออกยาง เมื่อคิดเป็นเงินบาท
 ภาย สำหรับผลกระทบกระเทือนโดยตรงจากการเปลี่ยนแปลงค่าเงินปอนด์จะมีไม่มากนัก
 โดยจะมีผลบางส่วนต่อราคาส่งออกน้ำตาล

เมื่อพิจารณาทั้งทางด้านการนำสินค้าเข้าและการส่งสินค้าออกแล้ว อาจกล่าว
 ได้ว่าสกุลเงินที่จะมีผลกระทบกระเทือนต่อเศรษฐกิจตามราคาสินค้าเข้าและสินค้าออก
 เมื่อคิดเป็นเงินบาทได้แก่ เยน ดอชมาร์ค ปอนด์ และดอลลาร์มาเลเซีย โดยเงิน
 ๓ สกุลแรกจะมีผลกระทบกระเทือนต่อทั้งด้านราคาสินค้านำเข้าและสินค้าออก ส่วน
 ดอลลาร์มาเลเซีย นั้นจะมีผลกระทบกระเทือนทั้ง โดยทางตรงและทางอ้อมต่อราคาสินค้า
 ส่งออกคีมุกและยางตามลำดับ

๓. อัตราแลกเปลี่ยนที่สำคัญแบ่งออกได้เป็น ๒ อัตราคือ

ก. อัตราแลกเปลี่ยนสำหรับธุรกิจทันที ในการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนนี้

แต่เดิมจะเป็นหน้าที่ของสมาคมธนาคารไทย โดยธนาคารกรุงเทพและกลุ่มธนาคารต่าง
 ประเทศ โดยธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้ที่จะตกลงกัน เพื่อให้อัตราแลกเปลี่ยนเป็น
 อัตราเดียวกันทุกวัน เป็นการขจัดปัญหาการแก่งแย่งธุรกิจกัน โดยสกุลเงินที่จะกำหนด
 อัตราแลกเปลี่ยนให้เป็นอัตราเดียวกันคือ สกุลเงินที่สำคัญ ๆ ๖ สกุล ได้แก่ดอลลาร์
 สหรัฐอเมริกา ปอนด์สเตอร์ลิง มาร์คเยอรมัน ดอลลาร์สิงคโปร์ ดอลลาร์ฮ่องกง

และคอลลารมาเดเซีย ตามระบบการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนแบบนี้ ประเทศไทยจะต้องกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเสมอภาคของเงินบาทเทียบกับคอลลารและทองคำ และจะต้องรักษ้อัตราแลกเปลี่ยนเงินในคลาควีให้เปลี่ยนแปลงขึ้นลงเกินกว่าร้อยละ $2 \frac{1}{2}$ ของอัตราแลกเปลี่ยนเสมอภาค เพื่อให้เป็นไปตามกฎข้อบังคับของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ เว้นแต่จะเกิดความไม่สมดุลอย่างเรื้อรังทางด้านการชำระเงินของประเทศ ก็จะสามารถขออนุมัติของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ เพื่อเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนเสมอภาคได้ การที่อัตราแลกเปลี่ยนในคลาควีระหว่างบาทและคอลลารจะอยู่ที่ระดับใดนั้นขึ้นอยู่กับอัตราที่ทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา เป็นผู้กำหนดตามความเหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจในแต่ละขณะ สำหรับในปัจจุบันนี้โดยยกเลิกการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนแบบเดิมและเปลี่ยนมาใช้วิธีการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนประจำวันเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนใหม่ของประเทศ โดยทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนและธนาคารพาณิชย์จะร่วมกันกำหนดในตอนเช้าทุกวันทำการของธนาคาร อัตราแลกเปลี่ยนที่ทำให้จำนวนเสนอซื้อและเสนอขายสมดุลกัน และทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนเห็นว่า เป็นอัตราที่เหมาะสมจะถือ เป็นอัตราแลกเปลี่ยนที่กำหนดประจำวันนั้น ซึ่งธนาคารพาณิชย์ที่เสนอซื้อและเสนอขายจะต้องใช้อัตราแลกเปลี่ยนดังกล่าวนี้ในการซื้อขายเงินตราต่างประเทศระหว่างกัน และอัตราแลกเปลี่ยนนี้จะใช้ เป็นอัตรากลางในการคำนวณอัตราซื้อขายเงินตราต่างประเทศระหว่างธนาคารพาณิชย์กับลูกค้าในวันนั้น ในการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนประจำวันนี้จะกำหนดเฉพาะเงินคอลลารสหรัฐอเมริกา ก่อน แล้วใช้เป็นหลักในการเทียบอัตราแลกเปลี่ยนสำหรับเงินสกุลอื่น ๆ ต่อไป โดยการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนสำหรับเงินสกุลสำคัญ ๆ คือ ปอนด์สเตอร์ลิง มาร์คเยอรมนี เยนญี่ปุ่น คอลลารฮ่องกง คอลลารสิงคโปร์ และคอลลารมาเดเซียนั้น ทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนและธนาคารพาณิชย์จะร่วมกันกำหนดทุกวันแทนการกำหนดโดยธนาคารพาณิชย์แต่ฝ่ายเดียว

เหตุผลที่รัฐบาล เปลี่ยนระบบอัตราแลกเปลี่ยนจากเดิมมาใช้ระบบการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนประจำวัน ก็เนื่องจากระบบการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนประจำวันนี้เหมาะสมต่อสถานการณ์ของประเทศไทยในปัจจุบันมากที่สุด เพราะทำให้อัตราแลกเปลี่ยนของบาทมีความยืดหยุ่นตามภาวะในตลาดเงินตราต่างประเทศทั้งภายในและภายนอกประเทศได้

มากขึ้นโดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบกระเทือนต่อพหุภาคีและประชาชนทั่วไป และมีต้อง
ผูกพันอยู่กับเงินสกุลใดสกุลหนึ่งโดยเฉพาะ นอกจากนี้ระบบการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยน
ประจำวันนี้ยังก่อให้เกิดผลดีในการพัฒนาตลาดเงินตราต่างประเทศให้เจริญรุดเร็ว
ยิ่งขึ้น เนื่องจากธนาคารพาณิชย์ต้องเอาใจใส่การเงินตราต่างประเทศมากขึ้นและ
ปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานด้านต่างประเทศของตนให้สูงขึ้นด้วย ทำให้ประชาชน
ได้รับบริการและอัตราแลกเปลี่ยนที่ดีและเป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น

ข. อัตราแลกเปลี่ยนสำหรับธุรกิจล่วงหน้า อัตราแลกเปลี่ยนล่วงหน้าอาจจะ
มีส่วนเพิ่มหรือส่วนลดเมื่อเทียบกับอัตราแลกเปลี่ยนทันที ก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เช่น
อุปสงค์และอุปทานของเงินตราต่างประเทศสกุลนั้น ๆ ในอนาคต ความเห็นของผู้ดำเนิน
ธุรกิจที่มีต่อเงินสกุลนั้นในอนาคต อัตราดอกเบี้ยในประเทศและอัตราดอกเบี้ยในต่าง
ประเทศ เป็นต้น การที่มีการซื้อขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้าก็เพื่อป้องกันความเสี่ยง
อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยนในอนาคตที่จะมีต่อพหุภาคีนำเข้าพหุภาคี
ส่งออก ธนาคารพาณิชย์และผู้ลงทุนโดยทั่วไป จากการศึกษาถึงการซื้อขายเงินตรา
ต่างประเทศในตลาดล่วงหน้า ปรากฏว่าปริมาณการซื้อขายเงินตราต่างประเทศในตลาด
ล่วงหน้าขณะนี้ยังมีอัตราส่วนน้อย เมื่อเทียบกับปริมาณการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ
ทั้งหมดในตลาดทันที ทั้งนี้เพราะในอดีตอัตราแลกเปลี่ยนในประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลง
น้อย ความจำเป็นที่จะต้องซื้อขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้าจึงมีไม่มากนัก

๕. ตลาดปริวรรตเงินตราต่างประเทศในประเทศไทย ประกอบด้วยบุคคล
ผู้ที่เกี่ยวข้องฝ่ายต่าง ๆ คือตัวแทนรับอนุญาต อันได้แก่ธนาคารรับอนุญาต บริษัทรับอนุญาตและ
บุคคลรับอนุญาต ลูกค้าของตัวแทนรับอนุญาต นายหน้า และทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยน
เปลี่ยน แต่ผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในตลาดปริวรรตเงินตราต่างประเทศก็คือธนาคาร
รับอนุญาตหรือธนาคารพาณิชย์ โดยธนาคารพาณิชย์จะเป็นศูนย์กลางในการซื้อขายแลกเปลี่ยน
เงินและการชำระเงินระหว่างประเทศ เนื่องจากธนาคารพาณิชย์มีสาขาและ
ตัวแทนอยู่อย่างกว้างขวางทั้งภายในและภายนอกประเทศ ดังนั้น ธุรกิจปริวรรตเงินตรา
ต่างประเทศส่วนใหญ่จึงกระทำผ่านธนาคารพาณิชย์และด้วยเหตุนี้เอง

ปริมาณการซื้อขายเงินตราต่างประเทศที่กระทำผ่านธนาคารพาณิชย์จึงมีปริมาณเกือบเท่ากับปริมาณการซื้อขายเงินตราต่างประเทศที่อยู่ทั้งหมดในตลาด การศึกษาถึงโครงสร้างการรับจ่ายเงินตราต่างประเทศในตลาดปริวรรตเงินตราต่างประเทศ ผู้เขียนจึงทำการศึกษาโดยอาศัยข้อมูลจากการรับจ่ายเงินตราต่างประเทศของธนาคารพาณิชย์เป็นแนวทางให้ทราบถึงโครงสร้างของตลาดปริวรรตเงินตราต่างประเทศของประเทศไทย ซึ่งจากการศึกษาปรากฏว่าการรับจ่ายเงินตราต่างประเทศส่วนใหญ่จะได้รับมาจากค่าสินค้าส่งออกและขายไปเพื่อชำระค่าสินค้าเข้า โดยมีแนวโน้มทางด้านรายจ่ายมากกว่ารายรับอยู่ตลอดเวลา ส่วนการรับจ่ายเงินตราต่างประเทศทางด้านบริการและเงินลงทุนจะมีเป็นอัตราส่วนไม่มากนัก เมื่อเทียบกับทางด้านการค้า ดังนั้น แม้ว่าแนวโน้มทางด้านรายรับจากบริการและเงินลงทุนจะมากกว่าทางด้านรายจ่ายก็ตาม แต่ก็ปรากฏว่าประเทศไทยก็ยังคงขาดดุลการชำระเงินอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากดุลการรับจ่ายเงินตราต่างประเทศจะมีแนวโน้มตามดุลการรับจ่ายทางด้านสินค้า ซึ่งมีสัดส่วนของรายรับและรายจ่ายสูงกว่ารายรับและรายจ่ายทางด้านอื่น ๆ

๕. ระบบการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินของประเทศไทยในปัจจุบัน นับได้ว่า เป็นระบบที่เสรีที่สุดระบบหนึ่งในโลก เนื่องจากการไม่มีการจำกัดการชำระเงินทางด้านธุรกิจเกินสหประชาชาติ การควบคุมที่กระทำอยู่มีวัตถุประสงค์ส่วนใหญ่เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางด้านการค้าเงินกับต่างประเทศ เพื่อทำข้อมูลไปใช้ในการวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจ และเพื่อป้องกันมิให้มีการลักลอบโอนเงินตราต่างประเทศในรูปของเงินทุนออกไปยังต่างประเทศ การที่รัฐบาลดำเนินนโยบายเช่นนี้ก็เพื่อส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของประเทศ และช่วยสะท้อนให้เห็นถึงเศรษฐกิจที่มีพื้นฐานที่แข็งแกร่งของประเทศไทยด้วย สำหรับผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับเงินตราต่างประเทศในฐานะตัวแทนของธนาคารแห่งประเทศไทยในขณะนี้ ได้แก่ ธนาคารรับอนุญาต บริษัทรับอนุญาต และบุคคลรับอนุญาต ธนาคารรับอนุญาตและบริษัทรับอนุญาต ใ้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการซื้อขาย แลกเปลี่ยน ใ้กู้ยืมหรือโอน

ปัจจัยชำระเงินระหว่างประเทศได้ (เงินตราต่างประเทศและเลตเตอร์ออฟเครดิต) แต่บุคคลรับอนุญาตจะได้รับอนุญาตให้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับเงินตราต่างประเทศภายในขอบเขตจำกัดเท่านั้น คือบุคคลรับอนุญาตจะกระทำการซื้อขายได้เฉพาะชนิดตราต่างประเทศ ธนาคารบัตรต่างประเทศ เทรียนูภาษาปดต่างประเทศ และเช็คเดินทางที่พึงจ่ายเป็นเงินตราต่างประเทศเท่านั้น และในการประกอบธุรกิจเกี่ยวกับเงินตราต่างประเทศ ธนาคารรับอนุญาต บริษัทรับอนุญาต และบุคคลรับอนุญาต จะต้องรายงานการปฏิบัติงานของตนในแบบฟอร์มที่กำหนด ซึ่งเรียกว่า "แบบ ล.ป." ต่าง ๆ ตามแต่วัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานของตนต่อธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อธนาคารแห่งประเทศไทยจะได้ใช้ในการตรวจและควบคุมให้การแลกเปลี่ยนเงินให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ถูกต้องตามที่กำหนดไว้ต่อไป และระดมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจ.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย